

TOTI

— NOTICIARI ARANÉS —

ARAN

Numerò:

78

DELUNS:

12-II-1.990

JORNADES SUS ER OS RÒI DETH PIRINÈU

Eth passat 1 e 2 de hereuèr aueren lòc en Otèl Tuca
ues amassades tara repoblacion der OS RÒI en Pirinèu.

En aquestes amassades i participèren comunitats de
França, Catalunya, Aragon e Cantabria, damb era
finauitat de hèr un programa conjunt.

IMPRESI SENSE ADREÇA

Era repoblacion der OS RÒI en Pirinèu poderie èster un hèt a compdar der 1 de gèr de 1.991 se atau ac permeten es abitants des lòcs afectats.

Es quate comunitats que s'amassèren as jornades discutiren es tres projèctes presentats pera Generalitat de Catalonha, Cantabria e França, tant a nivèu tècnic coma econòmic.

Eth projècte dera Generalitat ei méter 3 parelhes d'ossi cada an des deth 93 enquia eth 97, per çò que i aurie 24 ossi naus. Se harien 10 resèrves de 2000 hectarees cada ua e a mès se protegirie un parçan perifèric ath torn de 80.000 hectarees. Es ossi, de 18 a 24 mesi d'edat e portats de Yugoslavia, aurien de passar 6 mesi embarrats tà controlar era sua adaptacion abantes de deishà-les anar.

Eth projècte de França ei fòrça semblant ath dera Generalitat, damb era soleta diferéncia que començarie antes era implantacion e es ossi poderien èster des 30 qu'eth President Soviètic vò dar ath President de França.

Eth projècte dera Comunitat de Cantabria contemple qu'era repoblacion s'a de hèr mès a poga pòc e la cau hèr a compdar dera reproduccion des dus o tres ossi que se deishen anar. Aguesti ossi gesserien dera madeisha Comunitat Cantabra.

Eth punt en que toti coincidirent siguec en que cau concienciar ara poblacion que ara per ara non compren coma se pòden méter bèsties perilhoses enes nòstes montanhes. Segontes es tècnics i a manca d'informacion sus eth comportament des ossi.

Tanben quedèc clar qu'aguesta repoblacion a de portar un benefici e auantatges as Municipis e Conselhs Comarcaus qu'arremasiguen aguesti ossi.

Tanben se comentèc que calie pagar es danhs qu'aguesti ossi poguen hèr ath bestiar, as prats e semiats des pagesi d'aguesti lòcs.

Tot seguit enumeram es conclusions mès importantes d'aguesta amassada:

CONCLUSIONS DETH DEBAT TECNIC

Un còp analisades es accions per part des administracions competentes, presentats es respectius plans tècnics e discutits per part des tecnicos assistants ath debat, s'an recuelhut coma consideracions tècnicas

fundamentals tarr proteccion der os ròi deth Pirinèu es següentes:

1.- Abantes de portar a tèrme quinsevolh projècte de restauracion e abantes e pendent era realisacion des estudis, cau hèr actuacions globaus de gestion deth miei naturau.

2.- Considerant que er os ei ua bèstia forestau, i a eth besonh de sajar era compatibilitat entre gestion forestau e conservacion der os, auent tostemp en compde es principis teòrics presentats per "L'Office National des Forêts".

3.- Toti es plans e projèctes s'auran de recuèlher en normes legaus seguint er exemple deth plan de recuperacion der os ròi en Cantabria. Aguestes normes an d'èster adaptades ara legislacion especifica des diuèrses administracions.

4.- Es actuacions de restauracion des poblacions, s'auràn de basar en estudis prèvis que donguen resolucion as principaus problèmes plantejats. En especiau, ath manteniment des caracteristiques genetiques e ath caràcter sauvatge der os.

5.- Considerant era movilitat dera espècie, cau qu'es projèctes concrèts e sectoriaus de proteccion, estudi e reintroduccion der os, se considèren en un programa conjunt deth Pirinèu, segontes es principis definits en projècte tath Pirinèu Centrau Francés.

6.- Es tècnics qu'an participat en debat considèren qu'es trabalhs de proteccion e en sòn cas de reintroduccion s'an de realisar en collaboracion e de comun acòrd damb es abitants des parçans considerats. Tanben se decidís qu'ua forma de hèr acòrd ei estudiar e promòir alternatives de desvolopament sòcio-econòmic, incloïnt-i era imatge der os.

7.- Establiment d'amassades periodiques entre tècnics e politics, tà anar aprofondint sus eth tèma laguens dera Comunitat de Trabalh des Pirinèus.

EN ÇÒ DETH BARBÈR

Un montanhòu, long, magre e sec com es manges des grères que venie, entrèc un maitin, en çò deth barbèr entà hè-se arrasar.

Aguest tot vantariòu li mercadejaue ua baleja de polit mange, en tot li empipornaue es pòts e maishèra tamb era bròssa plan ensabonada.

- Guaire ne voletz?

- Quate sòs! ce ditz eth montanhòu.

- Oh! Açò plan que non! ce ditz eth barbèr. Que vo'n dongui dus de sòs, e, se non vos va pas, tornatz-vo' la préner.

Eth montanhòu tornèc era grèra en pilèr e demanèc ath barbèr aquerò que li deuie eth tanben.

- Dus sòs! ce ditz eth barbèr.

- Oh! Açò plan que non! ce ditz alavetz eth montanhòu. Que vo'n dongui miei sò, e se non vos va pas, tornatz-me era barba d'a on l'auetz trèt.

Opinion

ETH PÒBLE EI SOBERAN

Aguesta ei era famosa frase qu'amplís era boca des polítics d'auer. Mès semble èster qu'er Alcalde de Salardú non deu saber eth sòn significat. S'eth pòble ei soberan e se presente en Ajuntament tà ua convocatòria de "Session aplaçada" (Convocatòria hèta peth madeish Alcalde e ara que non i auie assistit e non se podesc hèr per manca dera sua presidéncia), non se li pòden barrar es pòrtes dera casa deth "Pòble" e deishà-lo en carrèr. Er Ajuntament ei era casa deth pòble, hèta damb era contribucion de toti es que residissen en monicipi, e per aquest hèt e tostemp que hegam bon us d'eth non se mos pòden barrar es pòrtes.

Un òme que represente un petit sector deth nòste municipi e que a arribat a èster Alcalde pera confiança que en eth i depositèren es representants d'un des sector mès amplis de Naut Aran, non compregui coma se pòt tòrcer tant e desprestigiàr era dignitat de tot un pòble. Non compregui coma damb era sua actuacion pòt arturar era administracion der Ajuntament. Quina credibilitat vam a dar ara gent que mos an de rendir servicis se non corresponem ad açò contractat.

S'aguesta actuacion auesse passat quauqui ans en darrèr, es vielhs li auessen hèt bèra "sarrada de costelhes" e l'auessen hèt a saltar dera quilha a on s'a pujat (desencusatz-me se parli atau mès era sang me puge tath cap deuant d'aguesti hèts vergonhosi). Que passe? Que cau arribar ad aquest tipe d'actuacion? Que pinte era lei que non ei capaç de protegir a un pòble d'aguesti "gansters"? Mos calerà préner un cabiron o un soc e esfonsar era pòrta coma hègen ena Edat Mieja? Se era Constitucion espanhòla non ei capaç d'arturar aquest abús... mos calerà cambiar aquesta Constitucion perque non defense es drets democràtics des pòbles.

E vosté Sr. Maroto se dignitat a, se'n vage e dèishe ath pòble en patz e bon camin.

Jan de çò de Lineta d'Arties.

EDITORIAU

Es causes a de còps auancen a plaser, e ua d'eres, pr' amor deth desconèishement de fòrça des nòsti conciutadans, era conciènciacion lingüística. S'èm e volem èster respectats, s'a de veir en respècte qu'auem nosati madeishi de tot aquerò que mos definís com a pòble, e ua des senhaus d'identitat mès subergessentes ei era lengua, e aguesta sigam aquiù on sigam a de manifestar qu'existim.

Tot açò ac vengui a dèder pr'amor de que me sò trapat aguesta darrèra setmana damb dus casi (caishi) que mos pòden plan hèr pensar: era un a arraïc d'ua amassada d'ua trentia de persones, on gent aranesa e que creigui plan concienciada, hège eth sòn parlament en ua auta lengua que non ère pas era de sa tèrra mairau, e eth dusau cas, ei era d'un grop de hemnes que liegien ua pancarta d'un organisme oficiau aranés plaçada en un carrèr de Vielha, e non comprenien çò que volie dèder aquerò escrit, e voletz saber se per qué?, donc aqueres hemnes ac liegien ena sua lengua, ena pròpia d'aguesta tèrra, e era pancarta ère escrita en catalan!

Aciù donc qu'auem dus hèts, era un nere e praube, e er aute, mos aumplís de gòi de veir qu'agueth shinhau que podem semiar au mens quauquarren arremassam.

Frederic Vergès Bartau

PROGRAMACION DETH CINE DE BOSSÒST

HEREUÈR

Dia 11	Tarde e Net: "AGARRALO COMO PUEDES"
dia 18	Tarde e Net: "EL VUELO DE LA PALOMA"
dia 25	Tarde e Net: "CUANDO ME ENAMORO"

MARÇ

Dia 4	Tarde e Net: "ARTUR II"
dia 11	Tarde e Net: "TRES FUGITIVOS"
dia 18	Tarde e Net: "LA BESTIA DE LA GUERRA"
dia 25	Tarde e Net: "LA SAGA DEL INDOMABLE"

ABRIU

Dia 1	Tarde e Net: "CRUZANDO LA CALLE"
-------	----------------------------------

CURS ENTÀ ANIMADORS CÍVICS TÀ REALISAR EN VIELHA

Laguens d'aguest toti i trobaratz ua huelha tà poder inscriué-se en curs tà animadors cívics que se realisarà en Vielha.

Aguest curs ei organiat pet Departament de Benestar Sociau e Direccion Generau d'Accion Civica dera Generalitat de Catalunya.

Era matricula, damb un còst de 3000 ptas, la podetz hèr en Conselh Comarcau dera Val d'Aran, çò de Saforcada, Vielha.

Es classes seràn es diuendres de 19 a 21 ores, e es dissabtes de 10 a 13 ores. Tà quinsevolh dubte telefonatz ath Conselh Comarcau dera Val d'Aran:

64 18 01

64 18 41

Esport

A.R.C LES 3

C.F. CHAUM 2

Magnific resultat deth A.R.C. Les en sòn desplaçament ath difícil camp deth Chaum.

Dempús d'ua prumèra part fòrça disputada pes dus equips qu'acabèc damb empat a 1 gòl, venguec era dusaua part a on es joeni jogadors deth Les treigueren es sues milhors armes e guanhèren ar equip locau per tres gòls a dus.

Es gòls les marquèren Bis, Borja II e Borja I.

Era alineacion der equip der A.R.C Les siguec:

Manolo

Pepe, Isabelo, Vivancos, Javier,
Luis, Juanito, Ros, Borja II, Matas,
Bis, Borja I, Barrau II.

Tònho Cambronèro de Les

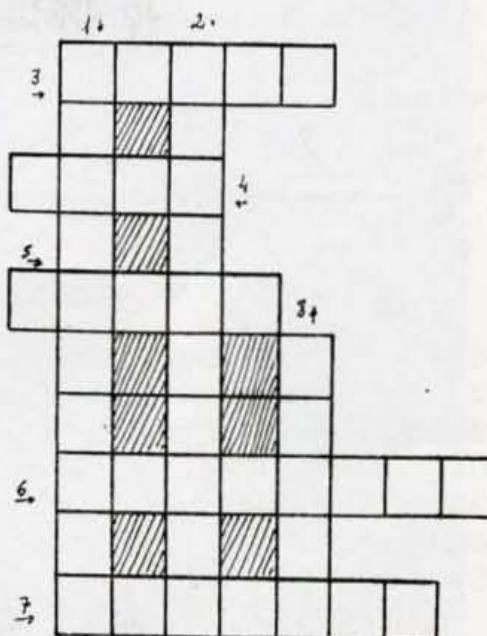
T	A	U	A	N	P	A	B	A	N
T	S	E	S	M	A	P	S	E	V
E	N	A	B	R	R	E	M	B	E
I	Q	U	G	E	P	T	A	E	R
S	P	A	N	A	A	A	R	E	M
M	O	S	C	A	L	H	O	N	E
O	R	A	M	O	H	H	S	Q	U
S	E	R	A	H	O	E	O	G	E
C	M	H	U	M	L	D	A	N	M
A	B	E	L	H	A	E	R	B	A

SAUSSÈR DE LETRES

Cercatz en aquest
saussèr de letres
8 nòms de cuques.

CROTZAMENT DE MOTS

- 1.- Huelha de husta qu'ei ena hiestra.
- 2.- Arremasarà.
- 3.- Çò que pòrten quauques bès ties en cap (sing.)
- 4.- Garròt que pòrten es Vielhs tà poder caminar.
- 5.- Pòble deth terçon de Lai-rissa.
- 6.- Aquest aparelh ei....(Ena Val d'Aran a estat ua des hònts mès importantes de tra-balh).
- 7.- Çò que cerque molta gent tà poder viuer. D'auti mès guits hugen d'eth.
- 8.- Pòt èster advèrbi. Amassa damb un aute mot pòt èster pre-posicion.

CONCURS CULTURAU

Entorneja damb un cercle era contèsta bona.

- 1.- Qu'ei un lapasson o cabidornat?: Un nin d'audèth, un arbe, ua fase dera metamofòsi dera gargolha, ua pèira, un vèrme.
- 2.- Eth pin nere o sapin se trape en: Enes arribères baishes, ena nauta montanha, enes lòcs plan caudi, ath cant des nòsti pòbles, ath cant dera mar.
- 3.- Era "Pèira de barrina" quin aute nòm a: Bassant, pèira estop, pèira huec, granit, marme.
- 4.- Eth dramaturg Alejandro Casona exercic de mèstre en Salardú, Vielha, Aubèrt, Bossòst, Les.
- 5.- Se d'ua persona didem qu'ei de "Nauta volada" volem dèder qu'ei: desconeishuda, que vòle, importanta que demore ena montanha, qu'ei grana (de nautada).

SOLUCIONS ATH TOTI Nº 77

S	O	E	G	I	N	A	R	A	S
E	I	U	N	A	N	I	M	A	A
U	I	Q	T	A	I	S	H	O	N
U	S	E	N	G	O	N	P	O	G
P	A	N	Q	U	E	R	A	T	L
T	R	V	I	V	E	R	E	I	
N	D	E	S	N	N	O	S	T	E
E	S	M	O	E	N	T	V	A	R
N	E	S	Q	U	I	R	O	H	E
S	P	E	R	O	M	E	P	C	A

A	G	U	I	N	E	U
U						
L	I	M	O	N		
N						
H						
G	A	R	I	E	R	A
U						
B	E	L	E	T	A	
T						

CONCURS CULTURAU

Entorneja tamb un cercle era contèsta bona.

- 1.- Sabes quin escrivan occitan recebec eth Prèmi Nobel de literatura en 1.906 pes sòns òbres literaries en lengua d'òc: Pèire Bec, Frederic Mistral, J. Larsac, R. Lafont, A. Perbosc.
- 2.- Quin nòm a er arriu que passe peth dejós de Baquerque: Aiguamòg, Toran, Nere, Varradòs, Unhola.
- 3.- Quin ei eth primèr pòble der Estat francés que trapam en aver passat era frontèra de Les: Hos, Mèlles, Fronsac, Luishon, Chaum.
- 4.- Un "brinhon" ei un lòc a on i demoren: Audèths, moscaria, abelhes, poraiha, arrats.
- 5.- Ua "bura" ei: un bonh en cap, un arrat, un caucèr, un arbe, ua pèça de ròba lorda.

TOTI

NOTICIARI ARANÉS

DIRECCION GENERAU DE
POLITICA LINGÜISTICA
CONSELH COMARCAU
DERA VAL D'ARAN.

EDITE E IMPRIMÍS:

Centre de Normalisacion
Lingüistica dera Val
d'Aran.

Còto Saforcada, s/nº
tel.: 64 00 92
25530 V I E L H A

DEPÒSIT LEGAU:

L-1.328-1.987

SERVICIS SOCIAUS DE BASE

Es Servicis Sociaus de Base de Vielha informen qu'eth dia 23 de Hereuèr tàs 7 deth maitin gesserà des dera parada de TAXIS de Vielha er autocar tà hèr eth viatge dera gent grana tà Almeria. Era durada deth viatge serà de 15 dies. Aquesta entitat informe qu'encara i a quauqua plaça en autocar, se la voletz aprofitar podetz tustar ath telefòno 64 00 44 peth maitin.

Eth remoquet dera setmana

